

"נקודה טובה" – מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

(גיליון 26 - שנת תשפ"א גיליון "שמיני" – כח' ניסן תשפ"א, 10 לאפריל 2021)

לע"נ אמו"ר ר' יוסף-חיים ב"ר יעקב רוט ז"ל

ב"ה

"נקודה טובה" לפרשת "שמיני" - טעמי המצוות

יהונתן גפן בשירו **מְקוֹם לְדָאָה** (לחן: מתי כספי), עוסק בנושא של **איסורים והגבלות**. וכך הוא כותב:

**בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם וּבְסוֹף הַמַּדְבָּר
יֵשׁ מְקוֹם רְחוֹק מְלֵא פְּרָחֵי בָר
...מְקוֹם רְחוֹק, מְקוֹם לְדָאָה.
...אֲסוּר לְקַטֹּף אֶת פְּרָחֵי הַגֶּן...**

בפרשתנו, פרשת שמיני, אנו מקבלים מן הקב"ה סדרת הנחיות, מהם סימני הכשרות בבעלי החיים. ללמדך, איזה מבעלי החיים מותר לנו לאכול ואיזה אסור.

הקב"ה התיר לנו לאכל מבשרם של בעלי חיים מסויימים דוקא, וגם זאת אחרי תהליך מדויק של שחיטה ובדיקה והכנה של הבשר (הוצאת הדם על ידי מליחה או צליה). ואחרי כל זאת, עדיין יש איברים מסויימים האסורים באכילה כגון: גיד הנשה והדם. בשולי הדברים נעיר, כי נושא המאכלות האסורות (כלשון הרמב"ם), קיים גם בתחומי הצומח.

מדוע אסרה עלינו התורה לאכול פרה שלא נשחטה כהלכה, חזיר, או פירות ים?! (לדוגמה).

ובכלל, מדוע יש ביהדות כל כך הרבה מצוות ואיסורים?!

חז"ל והמפרשים נתנו טעמים והסברים שונים לנושא המאכלות האסורות. והנה כמה מהם:

המאכלים האסורים פוגעים באדם: "וידוע הדבר ומפורסם בין בני אדם כי לפי המאכלים יתפעל הגוף בבריאות או בחולי... ועל כן היה מחסדי האל הגדולים עלינו... להרחיק ממנו (מאתנו) כל מאכל מזיק..." (ספר החינוך, קמז).

על פי הסבר זה, המאכלים האסורים (הן מן החי והן מן הצומח), עלולים לגרם לנו לנזק פיזי, או רוחני. לדוגמה: החיות הטורפות והעופות הדורסים נאסרו עלינו, כי **אכילתם עשויה להטביע בנו, את מידת האכזריות** (רמב"ן ויקרא יא, יג). וכן הדבר לגבי אכילת הדם, עליו אומרת התורה: "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ" (ספר החינוך, מצוה קמח)

רעיון זה הינו חלק מגישה כוללת הרואה בתורה ומצוותיה, מעין "ספר הוראות שימוש" לאדם, מאת בוראו ויוצרו. ספר ובו הנחיות **לשמירת הגוף והנפש** ואופן השימוש המיטבי בהם. כפי שהדבר אכן מתבקש, עבור כל מכוונה מורכבת ומסובכת.

אולם, ההסתכלות על התורה כ"ספר הוראות שימוש", היא רק המשמעות ה"בסיסית" בתורה. ברמה גבוהה יותר, התורה עוסקת בייעודו של האדם והעולם, ברעיונות ובאידיאלים אלווקיים. בקשר בין קודש לחול ובין שמים וארץ.

"נקודה טובה" – מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

כדי להדגים את הדברים, הבה "ננתח" את מצוות ברית המילה. כפי שאמרנו, ישנה התאמה בין דיני התורה לבריאות האדם. ובמקרה שלנו, הסרת העורלה משפרת את ההיגיינה של האדם ומקטינה את הסיכון שלו לחלות בסרטן, באיידס ועוד. אולם, האם זו הסיבה לכך שאנו מלים את ילדינו?! האם התורה היא רק ספר רפואות ואני מלים את ילדינו מסיבות של בריאות?!

ברית המילה, כשמה כן היא כריתת ברית עם הקב"ה וחקיקת או הברית בגופנו. וכאן אנו כבר מתעלים מעל רמת הבסיס של ה"תועלת" הקיימת בתורה ובמצוותיה ועוברים לשדה ה"תוכן" - לייעוד של עם ישראל כ"עם סגולה" ואור לגויים.

ומן הטעם הבסיסי של המאכלות האסורים כגורמי נזק, הבה נעבור לטעם החינוכי, הרואה בכל מגבלות ומצוות התורה, שדה חינוכי שנועד להוביל אותנו במשעולי כיבוש היצר והמשמעת הפנימית והעצמית. משמעת שהיא הבסיס להתקדמות ולהתפתחות האישית של כל אדם. כדי שנוכל להגדיר ולממש את היעדים האישיים שלנו.

יצר האכילה הוא אחד היצרים החזקים אצל האדם. הוא חשוב לנו כי מסייע לנו לשמור על קיומנו. אולם מאידך, זלילה וסביאה לא מבוקרים, עלולים להביא את האדם לידי השמנה, שיכרות, התמכרות, עיסוק אובססיבי באוכל ורדידות מחשבתית.

וכך, ביהדות, כל העיסוק באוכל הינו גדוש ורווי מעצורים. זה כשר?! בשרי או חלבי?! האם אני יכול לאכול עכשיו או לחכות (אולי יש תענית היום, או שעלי לחכות עוד כמה שעות בין בשר לחלב)?! ורק אז ניגשים לנטילת ידים ולברכה על המזון.

כל המעצורים הללו מרגילים אותנו לסבב של חשיבה, בירור והפסק בין הרגע שבו היצר "תובע" אותנו לספק אותו לבין הרגע שבו אנו ממלאים דרישתו. זה השלב וזו ה"עבודה" ההופכים ה"יצר" הבהמי והעיוור, ל"רצון" מושכל שעבר את מסננת המחשבה.

דיני המאכלות מחנכים את האדם לאותה הפסקה ברוכה – הפסקה בין הרצון "לחטוף" את המאכל, לבין הביצוע. הפסקה שבה ניתנת לו שהות לבדוק ולבחון את אשר לפניו. וכך מרוממות המצוות את היצר לרמת הרצון (עפ"י דורנו מול שאלות הנצח).

ומיצר האכילה ליצר המין, שגם הוא טבוע בנו לצורך קיום האנושות. גם כאן ישנן הגבלות הלכתיות שנועדו לחנך ולהפוך את החיבור שבין אדם לאשתו, מאירוע יצרי, למפגש זוגי איכותי. ואולי לכן חקק הקב"ה את אות הברית בבשרינו דוקא באיבר הזה, כדי להזכיר לנו את הצורך בהגבלת היצר. כאן, ובכל תחומי החיים.

והדברים הללו נכונים גם לכל תחומי המחשבה, הדיבור והמעשה, בעולמו של האדם. גם שם נמצא מצוות, חוקים והגבלות הלכתיות. מאיסור לא תחמוד בתחום המחשבה, איסורי לשון הרע בתחום הדיבור וכלה באיסורי בריונות גניבה ורציחה, בתחום המעשה (וזו רק תמונה חלקית כמובן).

דברינו, חוברים לגישת חז"ל הכללית, הרואה בירידת האדם לעולם, משימה של עבודה עצמית ושיפור מתמיד.

מעשיו של מי גדולים יותר, של האדם או של האל, שאל הנציב הרומי טורנוסרופוס הרשע, את רבי עקיבא.

"נקודה טובה" – מסע בשבילי הרוח של עם ישראל

בין מילותיה של שאלה זו, הסתתרה תמיהתו של הנציב הרומי, על מצוות ברית המילה. אם אלוקים ברא אותנו עם עורלה, מדוע אנחנו טורחים להסיר אותה. וכי מעשיו של האל אינם מושלמים! הוא שאל.

הקב"ה נתן לנו עולם "גולמי" כדי שנשפר אותו, ענה לו רבי עקיבא. כשם שהאדם הופך את החיטה ללחם משובח, וכשם שעלינו לחתוך את חבל הטבור של התינוק כדי להפריד אותו מאימו ולהפוך אותו לתינוק עצמאי, כך עלינו למול את התינוק כדי להשלים ו"לתקן" אותו. תיקון פיזי ותיקון והשלמה רוחניים (תנחומא, תזריע). ללמדך, שכשם שאנו "מתקנים" ומשלימים את גופנו, כך נדרש מאיתנו הדבר בעבודת הנפש, במהלך כל חינו.

לנושא החינוך למשמעת עצמית יש היבט נוסף. "רב אמר: לא נִתְּנוּ המצוות אלא (כדי) **לצרף בהן את הבריות**" (בראשית רבה, לך לך, מד). במילה "**לצרף**" מתכווין רב לכור ההתכה של הצורף. כור המשמש אותו להסרת ה"סיגים" (פסולת) מן המתכת ולעיצוב צורתה. ובהשאלה וכמשל - כך נועדו המצוות לחנך, לשפר והיטיב את בני ישראל. **לא רק לשם המשמעת העצמית, אלא גם ובעיקר בתחום הציות של האדם לאלוקיו** ויצירת מערכת של קשר אישי – אהבה ויראה, איתו.

במבט רחב יותר מבארים חז"ל, כי כל מצווה בתורה, מכוונת באופן רוחני כנגד איבר מסויים בגוף האדם. וממילא, קיום כל המצוות, מביא את האדם על כל איבריו לידי **שלמות רוחנית**, לידי הארת "צלם אלוקים" שבו (מהר"ל). וכך אנו מבינים, מדוע נושא מאכלות אסורות מופיע בתורה תחת הביטויים – **קדושה וטהרה**. כי איסורים אלה תורמים את "שלהם", לשלמות הרוחנית.

לעני"ד נראה לומר, כי כל הרעיונות, השיטות והטעמים שהעלינו, תורמים יחד לתמונה מליאה של התועלות הרוחניות והגשמיות העולות ממערכת המצוות האלוניות של "עשה" ו"לא תעשה", המוטלת עלינו.

אָסוּר לְקַטֵּף אֶת פְּרֵחֵי הַגֶּן, כדי שהטבע לא יעלם... ובהקבלה, אסור לאכול מאכלות אסורות, כדי ש"צלם אלוקים" הטבעי שהקב"ה טבע בנו (האיכות הרוחנית...), לא יפגע.

מַרְכַּת שֵׁמֶת לִפְנֵי

מֵשֶׁה רֹאֵם

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה (במייל ו/או בווטסאפ), ניתן לפנות למייל: rothmoshe@gmail.com

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש.

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל הנ"ל. **אהבת? הפץ בין חבריך.**